

8. Музика, О. Я., & Сотська, Г. І. (2024). *Живопис: матеріали і техніки*. Київ: Талком.
9. Пасічний, А. М. (2003). *Образотворче мистецтво: словник-довідник*. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан.
10. Зузяк Т.П., Соловей В.В., Черешня Р.М. СУЧАСНИЙ НАСТІННИЙ БАРЕЛЬЄФ ЯК ЗАСІБ ХУДОЖНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ. Проблеми та інновації в мистецькій, технологічній та професійній освіті / Т.П. Зузяк (голова) та [ін.]. – Вінниця, 2025. – Вип. 5. С.10-15

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2026-3.14>

Ельвіра Іванова  
м. Вінниця, Україна  
Науковий керівник: Віктор Соловей  
<https://orcid.org/0000-0003-0373-6008>  
e-mail: victorsolovey79@gmail.com

## ХУДОЖНІЙ РОЗПИС ТКАНИН У СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОГО ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

**Анотація.** У тезах розглядається художній розпис тканин як важливий напрям українського декоративно-ужиткового мистецтва, що сформувався на перетині народних традицій, ремісничої практики та художнього мислення. Проаналізовано історичні витоки й особливості розвитку цього виду мистецтва, зокрема його зв'язок із орнаментальною символікою, обрядовою культурою та іншими видами народної творчості. Окреслено трансформації художнього розпису тканин у ХІХ–ХХ століттях і його входження до системи професійного мистецтва та художньої освіти. Визначено сучасні тенденції розвитку, серед яких поєднання традиційних мотивів із новими технологіями, індивідуалізація творчості та активне використання розпису тканин у дизайні одягу й сучасному мистецтві.

**Ключові слова:** художній розпис тканин; декоративно-ужиткове мистецтво; українська народна традиція; орнамент; батик; текстильне мистецтво; дизайн одягу; художні техніки.

**Abstract.** The theses consider artistic fabric painting as an important direction of Ukrainian decorative and applied art, which was formed at the intersection of folk traditions, craft practice and artistic thinking. The historical origins and features of the development of this type of art are analyzed, in particular its connection with ornamental symbolism, ritual culture and other types of folk art. The transformations of artistic fabric painting in the 19th–20th centuries and its entry into the system of professional art and art education are outlined. Modern development trends are identified, including the combination of traditional motifs with new technologies, individualization of creativity and the active use of fabric painting in clothing design and contemporary art.

**Keywords:** artistic fabric painting; decorative and applied art; Ukrainian folk tradition; ornament; batik; textile art; clothing design; artistic techniques.

Художній розпис тканин є одним із найдавніших і водночас найменш однозначно досліджених напрямів українського декоративно-ужиткового мистецтва. Він формується на перетині ремісничої практики, естетичних уявлень та символічного мислення народу. У цьому мистецтві органічно поєднуються функціональність і художність, традиція і новаторство, індивідуальне бачення і колективна пам'ять.

Українська культура здавна надавала тканині особливого значення. Вона була не лише матеріалом для одягу чи побутових речей, а й носієм символів, оберегів, соціальних маркерів. Вишивка, ткацтво, вибійка, фарбування — усі ці техніки формували складну систему художнього оформлення текстилю. Розпис тканин у цьому контексті виступає як окремий, хоча й тісно пов'язаний із іншими, спосіб художнього осмислення поверхні.

Історичні витоки художнього розпису тканин на українських землях сягають глибокої давнини. Хоча прямих зразків ранніх епох збереглося небагато, археологічні та етнографічні дані свідчать про існування різноманітних способів декорування тканин, зокрема за допомогою природних барвників і простих орнаментальних форм. Уже в традиційному селянському середовищі розпис, поряд із вибійкою, використовувався для оздоблення одягу, рушників, покривал.

Особливістю українського декоративного мислення є орнаментальність. Саме орнамент стає основною мовою художнього розпису тканин. Геометричні, рослинні, зооморфні мотиви не лише прикрашають поверхню, а й несуть глибоке символічне навантаження. Кожен елемент має своє значення: ромби асоціюються з родючістю, хвилясті лінії — з водою, квіти — з життям і красою.

Розпис тканин, на відміну від вишивки чи ткацтва, дозволяє більш вільне трактування форми. Тут художник не обмежений структурою полотна чи технічними особливостями переплетення ниток. Це відкриває ширші можливості для імпровізації, експерименту, індивідуального стилю. Саме тому розпис часто стає простором творчої свободи.

У традиційному середовищі розпис тканин був тісно пов'язаний із обрядовістю. Святковий одяг, весільні рушники, обрядові покривала — всі ці речі могли містити розписані елементи, які підсилювали їхній сакральний зміст. Барви, мотиви, композиція — все підпорядковувалося певним уявленням про гармонію світу.

Важливо зазначити, що розпис тканин в Україні ніколи не існував ізольовано. Він взаємодіяв із іншими видами мистецтва — живописом, іконописом, народною графікою. Це сприяло формуванню цілісної художньої системи, у якій різні форми вираження взаємно збагачували одна одну.

У XIX — на початку XX століття, із розвитком промисловості, традиційні ремесла починають зазнавати змін. З'являються фабричні тканини, нові барвники, технології друку. Це впливає і на художній розпис. З одного боку,

відбувається певне витіснення ручної праці, з іншого — відкриваються нові можливості для розвитку.

У цей період формується інтерес до народного мистецтва як до джерела національної ідентичності. Художники, етнографи, дослідники починають вивчати традиційні техніки, зокрема й розпис тканин. Це сприяє їхньому збереженню і водночас переосмисленню.

У XX столітті художній розпис тканин отримує новий імпульс розвитку. Він входить до системи професійного мистецтва, стає предметом навчання в художніх закладах, використовується у театральному оформленні, дизайні одягу, інтер'єрі. З'являються нові техніки, зокрема батик, який дозволяє створювати складні композиції з використанням резервування.

Батик, хоча й має східне походження, органічно вписується в українську художню традицію. Його декоративність, увага до кольору і лінії, можливість створення орнаментальних композицій роблять його близьким до народного мистецтва. Українські митці адаптують цю техніку, поєднуючи її з традиційними мотивами.

У другій половині XX століття розпис тканин стає важливою складовою декоративно-ужиткового мистецтва. Він активно використовується у створенні сценічних костюмів, декоративних панно, текстильних інсталяцій. У цей період формується професійна школа, яка поєднує академічні знання з народною традицією.

Сучасний етап розвитку художнього розпису тканин характеризується різноманітністю підходів і форм. Сьогодні це не лише ремесло, а й повноцінна художня практика, яка взаємодіє з сучасним мистецтвом, дизайном, модою. Художники експериментують із матеріалами, техніками, концепціями, створюючи нові образи і смисли.

Однією з ключових тенденцій є повернення до традиції. У час глобалізації зростає інтерес до автентичності, локальної культури. Художники звертаються до народних мотивів, технік, символів, переосмислюючи їх у сучасному контексті. Це дозволяє зберігати культурну спадщину, водночас надаючи їй нового звучання.

Іншою важливою тенденцією є індивідуалізація творчості. Якщо в традиційному середовищі мистецтво було колективним, то сьогодні художник виступає як автор із власним стилем і концепцією. Розпис тканин стає способом самовираження, засобом комунікації з глядачем.

Не менш важливим є вплив технологій. Сучасні фарби, інструменти, цифрові технології відкривають нові можливості для художників. Водночас ручна праця не втрачає своєї цінності. Навпаки, вона сприймається як знак унікальності, протиставлення масовому виробництву.

У сучасному дизайні одягу розпис тканин займає особливе місце. Він дозволяє створювати унікальні речі, які поєднують традиційні мотиви і сучасні форми. Це особливо актуально для української моди, яка активно використовує етнічні елементи.

Важливо також відзначити роль освіти і популяризації. Майстер-класи, виставки, фестивалі сприяють поширенню знань про художній розпис тканин, залученню нових поколінь до цього мистецтва. Це створює умови для його подальшого розвитку.

Разом із тим існують і певні проблеми. Зокрема, це недостатнє фінансування, відсутність системної підтримки, ризик втрати традиційних технік. Тому важливо не лише розвивати нові форми, а й зберігати спадщину.

Художній розпис тканин в Україні є яскравим прикладом того, як традиція може існувати в сучасному світі, не втрачаючи своєї актуальності. Він демонструє здатність культури до адаптації, трансформації, збереження і розвитку.

У цьому мистецтві поєднуються минуле і сучасне, колективне і індивідуальне, утилітарне і естетичне. Воно є не лише формою декору, а й способом осмислення світу, вираження ідентичності, збереження пам'яті.

Таким чином, художній розпис тканин у системі українського декоративно-ужиткового мистецтва постає як багатогранне явище, що відображає глибокі культурні процеси. Його розвиток свідчить про живучість традиції, її здатність до оновлення і взаємодії з сучасністю.

У майбутньому можна очікувати подальшого розвитку цього напрямку, збагачення його новими формами і змістами. Проте ключовим залишатиметься збереження балансу між традицією і новаторством, що є запорукою гармонійного розвитку культури.

### Список використаних джерел:

Антонович, Є. А. (1996). Українське декоративно-ужиткове мистецтво. Київ: Либідь.

Білан, М. С., & Стельмахук, Г. Г. (2000). Український стрій. Львів: Априорі.

Данченко, Л. А. (1989). Українські народні художні промисли. Київ: Наукова думка.

Кара-Васильєва, Т. В. (2005). Українська вишивка. Київ: Либідь.

Кара-Васильєва, Т. В., & Чегусова, З. А. (2005). Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках «великого стилю». Київ: Либідь.

Косміна, О. Ю. (2011). Традиційне вбрання українців. Київ: Балтія-Друк.

К. Л. Пашкевич, О.В. Єжова, ЯО Пастух, О.О. Роготченко. Дизайн-проекування одягу з джинсових тканин на основі тектонічного підходу. Art and design, 83-94, 2018

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2026-3.15>

Дар'я Долечек,  
м. Вінниця, Україна  
e-mail: [oksana.marushchak@vspu.edu.ua](mailto:oksana.marushchak@vspu.edu.ua)  
Науковий керівник: Оксана Марущак

## ЕВОЛЮЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ХУДОЖНЬОЇ ОБРОБКИ ДЕРЕВИНИ В УКРАЇНІ ВІД ЕТНОТРАДИЦІЙ ДО СУЧАСНОГО СВІТОВОГО ДИЗАЙНУ

*Анотація. У статті проаналізовано еволюційні процеси художньої обробки деревини в Україні в контексті світових мистецьких тенденцій. Досліджено перехід від утилітарних етнотрадицій до концептуального екодизайну, що відповідає естетичним запитам сучасного глобалізованого суспільства. Визначено роль синергії інноваційних технологій та автентичних технік у формуванні конкурентоспроможного культурного продукту на міжнародній арені.*

*Ключові слова:* декоративно-прикладне мистецтво, художня обробка деревини, еволюційні процеси, українське мистецтво, дизайн інтер'єру, екодизайн, інноваційні технології.

*Abstract. The article analyzes the evolutionary processes of artistic wood processing in Ukraine within the context of global art trends. It explores the transition from utilitarian ethnic traditions to conceptual eco-design that meets the aesthetic demands of modern globalized society. The study identifies the role of synergy between innovative technologies and authentic techniques in creating a competitive cultural product on the international stage.*

*Keywords:* decorative and applied arts, artistic wood processing, evolutionary processes, Ukrainian art, interior design, eco-design, innovative technologies.

Декоративно-ужиткове мистецтво посідає фундаментальне місце у створенні естетично цілісного простору сучасного суспільства, оскільки воно не лише виконує утилітарні функції, а й формує гармонійну художню образність, що транслює культурний код нації. В умовах глобалізації особливого значення набуває дослідження еволюційних процесів обробки деревини як одного з найдавніших матеріалів, який супроводжує людство протягом усієї історії розвитку цивілізації. Актуальність даної теми визначається стрімким розвитком технологій, які кардинально розширюють межі творчих можливостей, створюючи умови для появи нових форм та концепцій. Сьогодні спостерігається цікавий парадокс, адже чим вищим стає рівень цифровізації світу, тим більшим є попит на натуральність, екологічність та автентичність (Antonova, 2022). Українське мистецтво деревообробки, маючи глибоке коріння в народній творчості, наразі проходить етап активної модернізації, поступово інтегруючись у світовий дизайн-контекст через переосмислення традиційних технік.

Деревина є унікальним медіумом, що поєднує в собі природне походження, пластичність і довговічність, а її різноманіття зумовлює широкий спектр художніх рішень. Технологічні властивості дерева дають змогу розвивати складні техніки оздоблення, серед яких особливе місце посідають об'ємне та плоскорельєфне різьблення, інкрустація, інтарсія та маркетрі. Протягом століть дерево слугувало основою для створення архітектурного декору, меблів та предметів культу, проте специфіка матеріалу вимагає особливого підходу до його збереження. Як зазначає Smith (2021), деревина є гігроскопічним матеріалом, що потребує захисту від зовнішніх чинників